

1940-1944. Peer Tilburgs over de bezetting en bevrijding van Bergeijk

Ad Tilborghs, juli 2015

De bezetting in 1940

In het boek *Bergeijk in Oorlogstijd*¹ komt Peer Tilburgs (1915-2002) aan het woord die de bezetting en bevrijding van Bergeijk “aan den lijve” heeft ondervonden. Over de bezetting van de Duitsers in mei 1940 vertelde hij – toen 25 jaar oud – het volgende (pag. 19):

“De eerste dag dat den Duits binnenkwam over de Luikerweg, zat ik ’s morgens om 6 uur te melken in de Kromhurken, in de wei. Toen hoorde ik de paardjes. Het was niks als paardjes toen. Toen hebben wij de fiets gevat en gingen wij Holland in, kijken waar de soldaten zaten. Er was niemand op de weg, nergens. Je mocht niet buiten komen. En wij fietsten gewoon door. Als je dan bij de loopgraven kwam, waar ze gezeten hadden, dan zag je stukken kleren liggen die ze opgestookt hadden. Want er waren erbij die een burgerpak aanhadden onder hun uniform. Dat trokken ze uit en stookten het aan. En als burgers gingen ze er vandoor.”

Vrijwel direct na de bezetting van Bergeijk schuimden de Duitsers de winkels in het dorp af op zoek naar alles wat van hun gading was: eten, drinken, sigaren en sigaretten, fietsbanden, olie en benzine, dekens, kleding, noem het maar op. En dat alles namen ze mee, al dan niet met geweld, zonder te betalen. Vanwege het oorlogsgeweld hadden veel landbouwers in het buitengebied hun boerderij tijdelijk verlaten. Die boerderijen werden door de Duitsers toegeëigend om er te logeren en hun paarden te stallen. Al het aanwezige haver en stro werd gebruikt om de paarden te kunnen voederen, en wat er toen nog over was werd bij vertrek meegenomen.

De bevrijding in 1944

Peer Tilburgs vertelt: *“Krek met de bevrijding zijn we nog geëvacueerd geweest. Eerst zaten we allemaal nog thuis, maar toen kwamen de Duitsers bij ons krek achter op de hoek van het huis het kanon neerzetten. Toen begonnen de Engelsen, achter het [Kempens] kanaal, te schieten. Dat kanon*

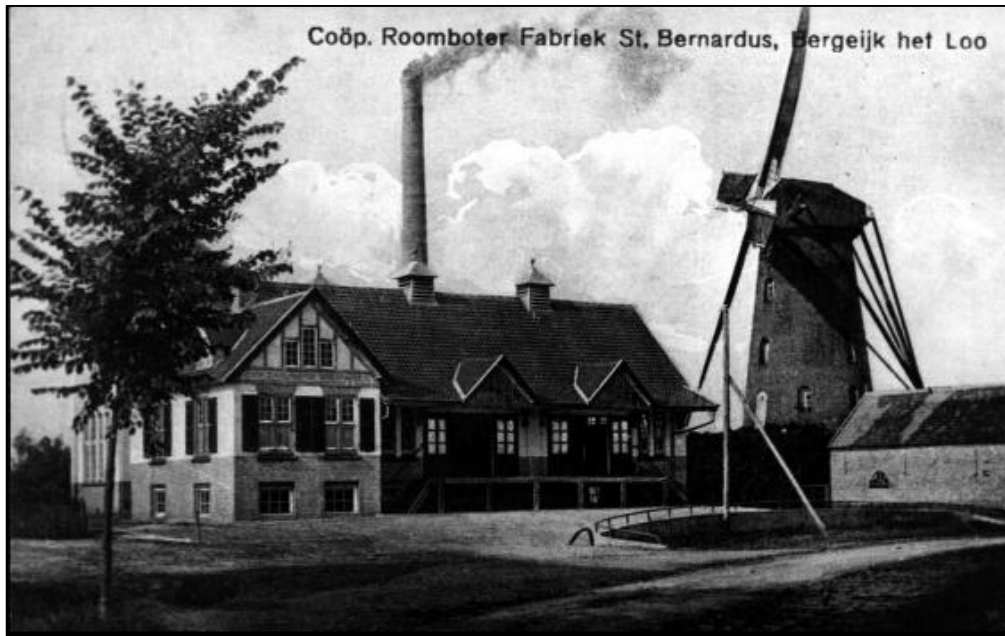

Bergeijk, Achterste Loo 3, geboortehuis van Peer Tilburgs

wisten ze krek staan, dus dat was raak en toen zijn we gaan lopen. We zijn naar ’t Loo gegaan. We kwamen daar in de Vonderpad, ik vergeet het nooit, en daar stonden een hoop Duitsers op de weg. Wij moesten een eindje verder naar het Achterste Loo, waar onzen Bert woont [Red.: zijn dan nog ongetrouwde broer Lambertus (1921-2001)], nog tweehonderd meter. “En die gaan het vuur in”, zeiden ze. Nou, wij hebben daar toen een nacht in de schuilkelder gezeten, op het Achterste Loo.”

¹ De cursieve tekst is letterlijk overgenomen uit het boek “Bergeijk in oorlogstijd 1939-1945”, mei 2015, Johan Biemans, Stichting Eicha Bergeijk, met dank aan de auteur voor de toestemming teksten uit zijn boek over te nemen.

“Toen werd het allemaal warmer en warmer en zijn we de straat opgegaan. En gingen we mee naar waar den oude Frans van Poppel woonde, die boerderij vooraan de Weeboscherweg, aan de rechtse kant. Toen begon het overal te klappen en zijn we naar de melkfabriek gegaan. Want de melkfabriek werd niet hendig [gemakkelijk] gebombardeerd. De melktoren of poedertoren was gecamoufleerd. Het was de bedoeling dat ze er geen bommen op zouden gooien, de Duitsers, omdat ze daarvan moet plukken alle dagen.”

“We zaten voor in de melkfabriek, in de melkontvangst, en onderhand ginder achter in het pakhuis achter die oude stenen molen bij het Stoom. Daar zaten we toen het vuur begon te klemmen. En er zaten er ook veel in de molen. En al die grond daaromheen was ook een schuilkelder. Als je daar niet krek voor die deur zat, dan ging dat er niet zo handig door. Want ik zie nog Jo van de slachter [Van Vlerken], die met Harrie van Laarhoven getrouwd is, die zat halfweg op de wieken geklommen. En die zag het branden op de Looerheideweg, daar neffe Fried Theuws. Dat brandde daar toen allemaal al. Toen kwam de bevrijding en zijn we naar huis gegaan. Zo is dat toen gegaan.”

“Dat kanon hebben die Duitsers toen weer teruggehaald. Ze hebben nog een paar nachten en overdag bij ons rond het huis gezeten, maar er is niet geschoten geweest. Die Duitsers, dat waren ook niet allemaal verkeerde mensen. Onze Peter was toen een paar jaar. Die ene [een Duitser] had thuis ook van die kinderen, zoals hij zich dan uitdrukte. Die was met die jongen bezig natuurlijk, dat snap je wel. Die was ook gestuurd, die moest natuurlijk ook wel, daar ging het niet over.”

Foto jaren '70-'80? In het midden de boerderij van de familie van Oirschot (met luifel). Linksonder het huis van de familie Keijzer. Daartussen (achter de boom, witte rechthoek) het zwembad van de familie Keijzer. Het zandpad naast de boerderij ligt haaks op de Burg. Aartsiaan (linksonder, buiten beeld).

“Maar toen wij goed en wel thuis waren, zaten die Duitsers er dus nog. Ons moeder zag dat ze bij ‘de Keyzer [de burens] hadden ingebroken. De Keyzer zijne wijn hadden ze gevonden in zijne kelder. En die Duitsers lagen goed bezopen op bed, bij ons in huis, die wijn op te drinken. En daarachter zaten er ook nog, die gingen naar Peer van Montfort. Die was ook gevluht naar den Berkt of ergens. En daar hadden ze de kelder ook gevonden. Daarvandaan kwamen ze met goeie sigaren en goei shag en inmaakflessen. En zo kwamen ze die bij ons op zitten te eten. Maar een paar dagen naderhand, toen die Engelsen er goed en wel waren, hadden ze geen tijd, toen waren ze gauw weg. Ik zie ze nog met een vaartje daar over de boerderij gaan, op Westerhoven aan zo.”

“Ik ben toen ‘s anderdaags nieuwsgierig gaan kijken. En daar lagen die Duitsers allemaal dood in die loopgraven die ze gemaakt hadden in het bos en links en rechts langs de Luikerweg. En toen, die lompe streek! ‘s Anderdaags is dat geweest denk ik. Na de middag begon dat daar in de Barrier weer. Ik zie dokter Spoorenberg nog met de fiets ginds rijden, met een band om zijn arm van het Rode Kruis. Ze hadden die vrouw van Verhoeven ², van Martens doodgeschoten [lees: zwaar verwond] achter de kinderwagen. En dat wicht van die daar in de russe hut zat, hebben ze toen ook geraakt, van haar hand hebben ze de vinger afgeschoten op de Luikerweg. Toen stonden ze daar met een man of ettelijk daar aan de grens. Die van Borkel kwamen ook af, die hadden de vlag bij. Ze hebben er toen twee

² Maria Henrica Verhoeven: Bergeijk 12-8-1912 – Brussel 18-9-1944. Gehuwd met Jacobus Martens. Circa 11-9-1944 bij beschietingen door de Duitsers zwaar gewond geraakt. Na eerste hulp in veldhospitaal, door de Engelsen vervoerd naar het Sint-Pieterhospitaal te Brussel waar zij overleed.

doodgeschoten van Borkel³. Ik was gelukkig krek van de Luikerweg af, want ik ben ook nieuwsgierig altijd”.

Het gaat hier om een groep mensen uit Borkel en Schaft die op 11 september 1944 per fiets op weg waren naar de Luikerweg, om daar hun bevrijders te ontmoeten. Ze hadden echter niet gerekend op de aanwezigheid van Duitsers die zich verschanst hadden voor een tegenaanval. De consternatie was dan ook groot toen Duitsers tevoorschijn kwamen en het vuur openden op de fietsende burgers. Iedereen gooide zijn fiets neer en vluchtte weg van de Luikerweg, de bossen in. Vier mensen, te weten Christ Tegenbosch, Jan Maas, Christ Aerts en Toon Rijkers hadden zich verstopt in een sloot maar werden door de Duitsers ontdekt en opgebracht. Ze werden tegen de gevel van het boerderijtje van de familie Dijkmans gezet en gefouilleerd. Dit boerderijtje stond aan de Luikerweg, zo'n 700 meter van de Belgische grens. (Daar waar nu de werkschuren staan van het natuurgebied Hageven-De Plateaux). De mensen hebben doodsangsten uitgestaan, vooral toen bevel werd gegeven om hen dood te schieten wegens begunstigen van de vijand.

Een Duitser nam het voor de burgers op en de bevelhebbende officier liet hen vertrekken. Ze feliciteerden elkaar met de goede afloop toen ze plotseling op 50 meter afstand van achteren onder vuur werden genomen. Jan Maas en Christ Tegenbosch waren op slag dood. Christ Aerts kreeg een schot door het onderlijf en hij verloor drie vingers. Toon Rijkers voelde een pijnlijke plek boven zijn rechteroog. Christ Aerts kon ondanks zijn verwondingen toch nog een goed heenkomen vinden. Evenals Toon Rijkers.

Amateurfilm bevrijding van Bergeijk

Maar het was nog maar een kwestie van tijd dat de Duitsers zich definitief zouden terugtrekken en de geallieerden zegevierend door Bergeijk konden trekken. Deze doortocht is te zien op een amateurfilm van acht minuten, waarin beelden van de bevrijding van Hilversum, Bergeijk, Valkenswaard en Nijmegen achterelkaar zijn gemonteerd. De film is te vinden op:

http://www.npogeschiedenis.nl/speler.WO_VPRO_042971.html

Om de beelden te kunnen zien moet u Microsoft Silverlight downloaden. Dat kan gratis via de Microsoft website. De nieuwste versie van de browser Google Chrome schakelt Silverlight automatisch uit. Dat probleem is te omzeilen, maar vereist technische kennis waarover wij niet beschikken. Het is gemakkelijker om gebruik te maken van de browser Internet Explorer.

³ **Christ Tegenbosch:** A.C. Tegenbosch, (Borkel en Schaft 25-9-1894 – Bergeijk 11-9-1944)

Jan Maas: J.G.C.H. Maas, (Den Bosch 6-10-1889 – Bergeijk 11-9-1944). Was directeur van de zuivelfabriek in Borkel en Schaft. De familie Maas woonde van 1893 tot 1923 te Bergeijk op 't Loo, daarna Borkel en Schaft.

Christ Aerst: C. A. Aerts, (Borkel en Schaft 1907 – Eindhoven/ziekenhuis 1977), woonde te Borkel aan de Achterste Brug.

Toon Rijkers: A.J. Rijkers, (Borkel en Schaft 1908- Eindhoven/ziekenhuis 1982) was gehuwd met Tonia van Oirschot, een zuster van Lena van Oirschot, de vrouw van Peer Tilburgs. Paulina Tilburgs (1926) een zuster van Peer, wist zich 70 jaar later nog te herinneren dat “De Duitsers Toon door zijn hoed hadden geschoten”.

Als het u is gelukt de film te starten ziet u na een drietal minuten beelden van:

- 03.39 Scheef gezakt plaatsnaambord, waarop in zwarte letters... Bergeijk Provincie N-Brabant.
- 03.42 Stoet in zwarte toog geklede paters, voorop een vlaggendrager met de Nederlandse vlag, staat opgesteld langs de kant van de weg voor een winkel. Pater rechts van de stoet dirigeert het zingen.
- 03.48 Patrouille zwaarbewapende Britse infanterie loopt tussen rijen vrolijke inwoners door en schudt overal de handen.
- 04.14 Britse commandcar, met grote witte invasiester op de motorkap en op het dak ravitaillering meevoerende, rijdt stapvoets door de menigte.
- 04.24 Op het balkon boven de ingang van het gemeentehuis hebben twee jongens een gipsbuste van Koningin Wilhelmina op de balustrade gezet.
- 04.28 Jeep baant zich een weg door de rijen inwoners.
- 04.33 Colonne Britse infanterie, in ganzenpas achter elkaar, loopt het dorp uit, nog steeds overal handen schuddend met de bevolking.
- 04.46 De infanteristen lopen over een slingerende weg die door de bossen voert. In de berm ligt een wit lint om aan te duiden dat de bodem tot daar vrij is van landmijnen.
- 04.53 De soldaten steken een door de genie geslagen pontonbrug over. De brug ligt op een canvas aanvalsboden met buiskap en het brugdek bestaat uit houten planken waarover vier langsliggers bevestigd zijn. Het is de Dommel bij Valkenswaard. Een jeep van de andere kant komt de brug oprijden.
- 05.04 De infanterie loopt verder over het zandpad langs een vernielde brugoprit.
- 05.13 Duits verbodsbord aan de ingang van Valkenswaard.
- 05.17 Duits plaatsnaambord met daarop "VALKENSWAARD prov. N-BRABANT.
- 05.21 Scoutcars, gepantserde verkenningswagens, van de Irish Guards rijden in snel tempo door Valkenswaard, gevolgd door Sherman en Stuart-tanks, trucks en Humber-pantserwagens. Tussendoor motorrijders.